

پیش‌بینی موفقیت تحصیلی بر اساس هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان

مقطع متوسطه دوم شهر تهران

حمیده دهقانی محمدآبادی^۱

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، ایران. (نویسنده مسئول).

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره هشتم، شماره پنجاه و ششم، سال ۱۴۰۲، صفحات ۵۵۵-۵۴۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۳

تاریخ وصول: ۱۴۰۲/۰۱/۲۰

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر پیش‌بینی موفقیت تحصیلی بر اساس هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تهران (ناحیه ۲ بهارستان) بود. پژوهش حاضر با توجه به هدف از نوع تحقیقات کاربردی است؛ همچنین این پژوهش با توجه به گردآوری داده‌ها، توصیفی و از نوع همبستگی می‌باشد. در پژوهش حاضر جامعه‌ی آماری پژوهش را کلیه دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهر تهران (ناحیه ۲ بهارستان) در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تشکیل دادند. جهت انتخاب حجم نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای استفاده شد. بدین‌صورت که دو مدرسه به‌عنوان نمونه انتخاب و در هر مدرسه ۴ کلاس که از هر پایه یک کلاس انتخاب شدند و با توزیع پرسشنامه در بین دانش‌آموزان هر کلاس به‌صورت تصادفی ساده داده‌های لازم گردآوری شد. تعداد حجم نمونه با توجه به تعداد جامعه نامحدود تعداد ۲۶۹ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های موفقیت تحصیلی فام و تیلور (۱۹۹۰)، هوش هیجانی شات و همکاران (۱۹۹۸) و مهارت‌های اجتماعی به‌صورت مجازی پاسخ دادند. نتایج نشان داد که هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی توان پیش‌بینی موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان را دارند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی از عوامل مؤثر و مرتبط با موفقیت تحصیلی هستند که این نکته می‌تواند در مدارس و مشاوران تحصیلی مورد توجه قرار گیرد.

کلیدواژه: موفقیت تحصیلی، هوش هیجانی، مهارت‌های اجتماعی، دانش‌آموزان.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره هشتم، شماره پنجاه و ششم، سال ۱۴۰۲

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

رفتاری

مقدمه

در هر جامعه سلامت دانش آموزان اهمیت ویژه‌ای دارد و توجه به بهداشت روانی آنان کمک می‌کند تا از نظر روانی و جسمی سالم بوده و نقش اجتماعی خود را بهتر ایفا کنند. در این راستا شناخت صحیح ابعاد مختلف جسمی و روانی این گروه سنی و کوشش در راه تأمین شرایط مادی و معنوی مناسب برای رشد اجتماعی^۱، بدنی، عاطفی و فکری آنان واضح‌تر از آن است که احتیاج به تأکید داشته باشد (خدا، مدانلو، ضیایی و کشتکار، ۱۳۸۸؛ به نقل از رضایی، ۱۳۹۸). دانش آموزانی که مهارت اجتماعی کافی کسب کرده‌اند در ایجاد ارتباط با همسالان، بهتر از دانش آموزانی هستند که فاقد این مهارت می‌باشند که می‌تواند موفقیت تحصیلی آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد (انتظاری، ۱۴۰۰). موفقیت تحصیلی، به‌وسیله‌ی تمایل دانش‌آموزان (انعکاس رویکردها، سماجت‌ها و سطح علاقه) در مورد موضوعات تحصیلی، هنگامی که دانش و مهارت دانش‌آموزان با یک استاندارد عملکردی سنجیده می‌شود، تعریف می‌گردد (کاسارینگ، مونس، نیلسن، ساپازینسکی، لاسن و لهنمن^۲، ۲۰۲۰). ماو^۳ (۲۰۱۹) عملکرد تحصیلی را چنین تعریف کرده است: مجموعه رفتارهای تحصیلی است که پیشرفت و پسرفت تحصیلی را در زمینه‌ی معلومات بیان می‌کند. البته این عملکرد دیگر مرتبط با تحصیل از جمله فعالیت‌های کلاسی و دانشگاهی و تعامل با همکلاسی‌ها و معلمان را نمایان سازد (ماو، ۲۰۱۹). از این رو می‌توان گفت موفقیت تحصیلی جزء مهمی در یادگیری است و نقش مهمی در کمک به دانش‌آموزان در فعالیت‌های تحصیلی دارد. موقعیتی است که به رفتار و مسیر نیرو می‌دهد و آن‌ها را حفظ می‌کند، به عبارتی شامل اهداف و فعالیت‌هایی است که هدف آن ایجاد انگیزه برای حرکت و عمل است. همچنین مجموعه‌ای از باورها، ادراکات، ارزش‌ها، اطلاعات و اقدامات است که کاملاً با یکدیگر مرتبط هستند (سوهاگ، لاریک، تاگار و سولانگی^۴، ۲۰۱۶). موفقیت تحصیلی به‌وضوح تحت تأثیر متغیرهای بی‌شمار و مرتبطی قرار می‌گیرد. مطالعات پیشین عوامل متعددی را شناسایی کرده‌اند که بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان در مراکز مختلف تأثیر می‌گذارد. این عوامل شامل؛ حضور در کلاس، سن، سبک‌های یادگیری و انتظارات، جنسیت، تعداد اعضا کلاس، شرایط ورود، درآمد خانواده (علی، مونیر، حیدر، خان و احمد، ۲۰۱۹؛ به نقل از رحمتی، ۱۳۹۸).

از سوی دیگر انسان موجودی است اجتماعی و اجتماعی زندگی کردن اسباب و لازمه‌هایی دارد که این حیوان ناطق باید از نوزادی این اسباب را یاد بگیرد تا بتواند خود را در جامعه‌ای که زندگی می‌کند، تطبیق دهد (رضایی، ۱۳۹۸). این اجتماعی شدن به تعریف صاحب‌نظران یعنی درونی کردن و هم وفق شدن با هنجارها و ارزش‌های موجود در جامعه. بنابراین یکی از جنبه‌های ارزشمند رشد انسان، فرآیند اجتماعی شدن اوست. ذاتی بودن زندگی جمعی در انسان، ضرورت تماس با دیگران را به‌عنوان امری گریزناپذیر جلوه‌گر می‌سازد. رشد اجتماعی، دارنده ارتباط سالم و منطبق با موقعیت در افراد است. منظور از رشد اجتماعی فرد، تأثیر متقابل وی با دیگران و پذیرش نقش‌های اجتماعی است. رشد اجتماعی دربرگیرنده رشد، نوع‌دوستی، دست‌کاری، دفاع از خود، تعلق،

¹ - Social development

² - Kasaring, Mons, Nielsen, Sapaczynski, Lassen and Lehmann

³ -Mau

⁴ - Sohag, Larik, Tagar and Solangi

همکاری، خویشتن داری و انگیزه پیشرفت است (رضایی، ۱۳۹۸). مدرسه، علاوه بر آموزش های رسمی، از طریق آموزش های غیررسمی در انتقال مهارت های اجتماعی می تواند ایفای نقش کند آنچه در حال حاضر بیشتر بر آن تأکید می شود، سهم نظریات شناختی در توجیه رشد اجتماعی است. محور این نگرش بر این موضوع استوار است که سطح شناختی دانش آموزان و طرح های ذهنی آنان، باتجربه های محیطی به شکل متقابل تأثیر گذارده و موجب رشد اجتماعی می شود (رضایی، ۱۳۹۸). در واقع کارکرد بهینه آموزشی دانش آموزان بستگی به توانی های هیجانی آن ها دارد (لایف، ۲۰۱۳). با توجه به این که هوش هیجانی متغیری درون فردی است که هر فردی آن را داراست، می توان با یافتن راه ها و روش هایی باعث افزایش هوش هیجانی افراد شد. هوش هیجانی نوعی پردازش عاطفی است که شامل ارزیابی صحیح عواطف خود و دیگران، بیان مناسب عواطف، و تنظیم مناسب آن هاست؛ به نحوی که به بهبود جریان زندگی منجر می شود (سماری و طهماسبی، ۱۳۸۶). به عبارت دیگر، هوش هیجانی را می توان به کارگیری قابلیت های عاطفی خود و دیگران در رفتارهای فردی و گروهی برای کسب حداکثر نتایج تعریف کرد (جلیلیان، ۱۴۰۰). هوش هیجانی در واقع یک هوش غیر شناختی است که از نظر تاریخ ریشه در مفهوم هوش اجتماعی دارد. به عقیده ثرنادیک، هوش هیجانی توانایی مهم و مدیریت انسان ها برای عمل به شیوه های خردمندانه در روابط انسانی است (خشوعی، ۱۳۸۷؛ به نقل از جلیلیان، ۱۴۰۰). شیوندی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان پیش بینی عملکرد تحصیلی و انگیزش تحصیلی بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با اثر واسطه ای هوش هیجانی در بین دانش آموزان دختر متوسطه اول انجام داد و به این نتیجه رسید که هوش هیجانی نقش واسطه ای در رابطه بین الگوهای ارتباطی گفت و شنود و همنوایی با عملکرد تحصیلی و انگیزش تحصیلی دارد. بر این اساس با در نظر گرفتن متغیرهایی چون نقش الگوهای ارتباطی به ویژه الگوی ارتباطی گفت و شنود و هوش هیجانی می توان میزان عملکرد تحصیلی و انگیزش تحصیلی دانش آموزان را ارتقا داد. عربی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر دوره ابتدایی شهرستان خمین بود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان خمین انجام داد و به این نتیجه رسید مهارت های اجتماعی بر خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر دوره ابتدایی شهرستان خمین تأثیرگذار است؛ بنابراین با توجه به مطالب گفته شده هدف از انجام پژوهش حاضر پاسخگویی به این سؤال است که آیا هوش هیجانی و مهارت های اجتماعی توان پیش بینی موفقیت تحصیلی را در دانش آموزان دارند یا خیر؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به هدف از نوع تحقیقات کاربردی است؛ همچنین این پژوهش با توجه به گردآوری داده ها، توصیفی و از نوع همبستگی می باشد. در پژوهش حاضر جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر تهران (ناحیه ۲ بهارستان) در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ تشکیل دادند. جهت انتخاب حجم نمونه از روش نمونه گیری خوشه ای مرحله ای استفاده شد. بدین صورت که دو مدرسه به عنوان نمونه انتخاب و در هر مدرسه ۴ کلاس که از هر پایه یک کلاس انتخاب شدند و با توزیع پرسشنامه در بین دانش آموزان هر کلاس به صورت تصادفی ساده داده های لازم گردآوری شد. تعداد حجم نمونه با توجه به تعداد جامعه نامحدود تعداد ۲۶۹ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه موفقیت تحصیلی: جهت اندازه گیری عملکرد تحصیلی دانش آموزان در این پژوهش از پرسشنامه EPT¹ استفاده شده است. این پرسشنامه اقتباسی از پژوهش های فام و تیلور² (۱۹۹۰) در حوزه عملکرد تحصیلی است که برای جامعه ایران ساخته شده است (فام و تیلور، ۱۹۹۰، به نقل از درتاج، ۱۳۸۳). آزمون عملکرد تحصیلی قادر است با ۴۸ سؤال، ۵ حوزه مربوط به عملکرد تحصیلی به شرح ذیل را اندازه گیری نماید: ۱- خودکارآمدی^۳: احساس اطمینان به توانایی خود به منظور از عهده برآمدن مقتضیات تحصیلی و فعالیت های آموزشی. ۲- تأثیرات هیجانی^۴: واکنش فرد در مقابل مجموعه ای از هیجانات از قبیل اضطراب و نگرانی است که باعث برانگیختگی فرد می شود. ۳- برنامه ریزی^۵: توانایی ساماندهی فعالیت های درس بر مبنای یک برنامه مشخص و قابل اجرا و همچنین استفاده مناسب از زمان برای انجام تکلیف آموزشی. ۴- فقدان کنترل پیامد^۶: اعتقاد به این امر که افزایش عملکرد فرد منجر به تغییر در نتیجه دلخواه تحصیلی نمی شود. ۵- انگیزش^۷: نیرو بخشی رفتار به منظور مطالعه بیشتر برای افزایش انگیزه تحصیلی به منظور کسب نمره بالاتر، به دست آوردن شغل مناسب و یا صرفاً مطالعه برای کسب اطلاع و بهبود مهارت ها و دانش عمومی است (نور محمدیان، ۱۳۸۵). نور محمدیان (۱۳۸۵) میزان روایی هریک از عامل های پرسشنامه را به شرح زیر به دست آورده است: عامل اول: ۰/۹۱، عامل دوم: ۰/۹۲، عامل سوم: ۰/۷۳، عامل چهارم: ۰/۶۳، عامل پنجم: ۰/۷۲. در این تحقیق نیز محقق برای به دست آوردن روایی آزمون از روایی محتوا استفاده نمود. در سنجش روایی محتوا، آزمون تکثیر و به ۵ نفر از متخصصان تعلیم و تربیت و ۱۰ نفر از کارشناسان آموزشی سازمان آموزش و پرورش داده شد و نظرات جمع آوری گردید. در اکثر سؤال ها توافق لازم وجود داشت. نور محمدیان (۱۳۸۵) میزان پایایی این آزمون را ۰/۷۴ برآورد نموده است. در پژوهش حاضر میزان آلفای کرونباخ ۰/۸۶ محاسبه شد.

پرسشنامه هوش هیجانی شات: هوش هیجانی توسط شات و همکاران (۱۹۹۸) و بر اساس الگوی اولیه هوش هیجانی و سالوی (۱۹۹۰) ساخته شد. این مقیاس شامل ۳۳ جمله ی توصیفی می باشد. این مقیاس ۳ مؤلفه دارد که عبارت اند از: مؤلفه تنظیم هیجان، مؤلفه ارزیابی و بیان هیجان، مؤلفه بهره برداری از هیجان. اجرای این پرسشنامه می تواند به صورت فردی، یا گروهی صورت گیرد. آزمودنی درجه توافق یا مخالفت خود را با هر جمله در یک مقیاس ۵ گزینه ای لیکرت از کاملاً مخالف (۱) تا کاملاً موافق (۵) انتخاب می کند، البته جمله های (۳، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۳۹) به صورت معکوس نمره گذاری می شوند. مطالعه ای این مقیاس در میان نوجوانان پایایی و ابراز هیجان ۰/۷۵، تنظیم و مدیریت هیجان ۰/۶۶ و بهره برداری از هیجان ۰/۵۵ درصد را نشان

¹ Educational performance Test

² Fam and Taylor

³ Self – efficacy

⁴ Emotional Impact

⁵ Planning

⁶ Lack of outcome control

⁷ Motive

می دهد. همچنین پایایی آزمون را با استفاده از «آلفای کرونباخ در هوش هیجانی کل ۰/۸۱، تنظیم هیجان ۰/۷۸، ارزیابی و ابراز هیجان ۰/۶۷ و بهره برداری از هیجان ۰/۵۰» گزارش نمود. در پژوهش حاضر میزان آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد.

پرسشنامه مهارت های اجتماعی: پرسشنامه ارزشیابی رشد مهارت های اجتماعی شامل ۴۰ سؤال است که براساس طیف ۳ گزینه ای امتیازبندی شده است. سؤالات با توجه به فرضیه ها رشد مهارت های اجتماعی فراگیران را می سنجد. این مؤلفه ها شامل مهارت های مربوط به احترام به دیگران، رعایت مقررات، انجام وظیفه، فعالیت گروهی و تحمل پذیری است. این آزمون توسط کرامتی برای پایان نامه دکتری براساس دیدگاه گات و سفران، داماس، اسمیت، تمک، میلبرن و دیگران طراحی و اعتباریابی شده است. محمدرضا کرامتی پایایی پرسشنامه را با آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آورد. همچنین در پژوهش حسینی نسب و سلطانی (۱۳۹۰) میزان پایایی ۰/۷۴ به دست آمد. به علاوه بر نظرات استاد راهنما و استادان دیگر روایی ابزار مورد استفاده محرز گردید. در پژوهش حاضر میزان آلفای کرونباخ ۰/۸۹ محاسبه شد.

یافته ها

جدول ۱. نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش

متغیر	آماره Z کلموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی داری
موفقیت تحصیلی	۱/۷۶	۰/۱۲۱
هوش هیجانی	۰/۲۵۶	۰/۰۴۴
مهارت های اجتماعی	۰/۲۳۴	۰/۱۳۲

جدول ۲. نتایج آزمون باکس و لوین جهت رعایت پیش فرض های تحلیل واریانس بر روی متغیرهای موفقیت تحصیلی، هوش هیجانی و مهارت های

اجتماعی

سطح معناداری	لوین	Levene's
P	F	موفقیت تحصیلی
۰/۴۳۲	۰/۱۲۳	هوش هیجانی
۰/۵۷	۰/۴۵۴	مهارت های اجتماعی
۰/۸۷	۰/۳۲۱	

جدول ۳. ضریب همبستگی بین هوش هیجانی و مهارت های اجتماعی با موفقیت تحصیلی

موفقیت تحصیلی	متغیر
۰/۳۶	همبستگی پیرسون
۰/۰۰۱	سطح معناداری
۰/۳۹	همبستگی پیرسون
۰/۰۰۱	سطح معناداری

با توجه به جدول ۳ سطح معناداری بین هوش هیجانی و مهارت های اجتماعی با موفقیت تحصیلی برابر ۰/۰۰۱ می باشد که نتیجه گرفته می شود که رابطه بین هوش هیجانی و مهارت های اجتماعی با موفقیت تحصیلی معنادار است.

جدول ۴. تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی موفقیت تحصیلی از طریق هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی

شاخص‌های هم خطی		ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد نشده			
VIF	Tolerance	سطح معنی‌داری	t	Beta	خطای استاندارد		
		۰/۰۰۱	۲۷/۴۵		۳/۵۴	۵۶/۵۳	ثابت
۴/۰۷	۰/۳۲	۰/۰۰۱	۵/۷۶	۰/۳۴	۰/۰۹۸	۰/۴۵۶	هوش هیجانی
۴/۰۷	۰/۳۲	۰/۰۰۱	۸/۸۷	۰/۶۷۵	۰/۰۸۴	۰/۶۵	مهارت‌های اجتماعی

در جدول ۴ نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی موفقیت تحصیلی از طریق متغیرهای هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی، آورده شده است. با توجه به اینکه مقدار آماره تحمل از مقدار برش ۰/۱ بیشتر است و آماره تراکم عاملی (VIF) که از مقدار برش ۱۰ کمتر است، نتیجه می‌شود که از مفروضه هم خطی، تخطی صورت نگرفته است. در مدل نهایی، مقدار ضریب رگرسیونی استاندارد شده (Beta) برای متغیر هوش هیجانی برابر با ۰/۳۴ و برای متغیر مهارت‌های اجتماعی برابر با ۰/۶۷ می‌باشد. با توجه به مقدار آماره‌های t به دست آمده که در سطح آلفای ۰/۰۱ معنی‌دار می‌باشد؛ بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی توان پیش‌بینی موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان را دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که رابطه مثبت و مستقیمی بین هوش هیجانی و مهارت‌های اجتماعی با متغیر موفقیت تحصیلی وجود دارد که با نتایج پژوهش‌های شیوندی (۱۴۰۰) و عربی (۱۴۰۰) همسو می‌باشد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت جوامع پیشرفته و در حال پیشرفت تأکید زیادی بر روی عملکرد، رقابت و پیروزی دارند در واقع موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از مهم‌ترین و عینی‌ترین معیارها برای بررسی و ارزیابی کارایی و اثربخشی نظام‌های آموزش و پرورش است و تمامی کوشش‌ها و تلاش‌های این نظام در واقع جامه عمل پوشاندن بدین امر تلقی می‌شود (یاری، ۱۳۹۰). در تبیین این نتایج می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین مسائل برای متولیان تعلیم و تربیت؛ به‌خصوص مسئولان نظام آموزش عالی، موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان است (جلیلیان، ۱۴۰۰). افراد با موفقیت در تحصیل به موقعیت و جایگاهی دست می‌یابند که از حداکثر نیروی درونی و بیرونی خود در راستای اهداف آموزشی و تربیتی استفاده نموده، شرایط لازم را برای زندگی اجتماعی موفق کسب می‌کنند. این در حالی است که عدم موفقیت در تحصیل زمینه مشکلات فردی و اجتماعی و انحراف از دستیابی به اهداف سیستم تعلیم و تربیت را به همراه دارد (ریوکی و همکاران، ۲۰۰۵؛ به نقل از ماهاسنه^۱، ۲۰۱۴). عوامل مرتبط با موفقیت تحصیلی فراگیران از دیر باز مورد علاقه بسیاری از محققان، صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران آموزش عالی بوده است. از این رو، متخصصان تعلیم و تربیت عوامل گوناگونی را مشخص کرده‌اند که تأثیر زیادی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان دارند. این عوامل را می‌توان در چهار دسته فردی، آموزشگاهی، خانوادگی و اجتماعی تقسیم نمود (زهراکار، ۱۳۸۶). از میان این عوامل، ابعاد فردی به‌عنوان موضوع اصلی در مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی مطرح شده و مورد پژوهش قرار گرفته است. با این حال، باید در نظر داشت که عوامل و متغیرهای فردی آن‌چنان درهم‌تنیده و در تعامل با یکدیگر هستند که تعیین نقش و سهم هر یک از آن‌ها با دشواری روبه‌روست. مطالعات انجام‌شده در حیطه روان‌شناسی شناختی

¹ - Mahasneh

گویای آن است که دانش فراشناختی به عنوان یکی از ویژگی های فردی تأثیر زیادی بر بهبود موفقیت تحصیلی فراگیران دارد که لازم است بیشتر به آن پرداخته شود (رادلیکو^۱، ۲۰۱۲). روان شناسان برای تبیین دانش و نوع کنترل افراد بردافکار و فعالیت های یادگیری، از اصطلاح جدیدی موسوم به تنظیم شناختی هیجان استفاده کرده اند. به علاوه، باید در نظر داشت که عوامل فردی از نوع شناختی، به تنهایی قادر به تبیین عملکرد تحصیلی افراد نیستند. به بیان دیگر، عملکردهای شناختی تنها در کنار عملکردهای هیجانی است که می توانند کارایی بهینه خود را داشته باشند و به کارکردهای بهتری بینجامند. از این رو، طی چند دهه اخیر روان شناسان پرورشی مفهوم هوش هیجانی را مطرح کرده و تأثیر آن را بر فرایندهای شناختی و در نتیجه عملکرد تحصیلی یادگیرندگان مورد توجه قرار داده اند (عابدینی و برات دستجردی، ۱۳۹۴). با توجه به آنچه گفته شد، دو عامل تنظیم شناختی هیجان و هوش هیجانی را می توان به عنوان عوامل مهمی در زمینه سازی بسترهای لازم برای عملکرد تحصیلی دانشجویان تلقی نمود. با این حال، مطالعات به دست آمده در مورد نقش این دو سازه در عملکرد تحصیلی متناقض است؛ برای مثال، برخی از پژوهش ها از جمله کوهسار و همکاران (۱۳۸۶) و لعلی فاز و عسگری (۱۳۸۷) نشان داده اند که هوش هیجانی تأثیری بر موفقیت تحصیلی ندارد. این در حالی است که مطالعات دیگری؛ از جمله: براکت و کاتیولاک (۲۰۰۷)، پیتراپدز و همکاران (۲۰۰۴)، ماهاسنه (۲۰۱۴)، علویانی و ملا حسینی (۲۰۱۲) نشان داده اند که هوش هیجانی رابطه معناداری با مهارت های شناختی و با موفقیت تحصیلی دانشجویان عادی و غیرمجازی دارد. این در حالی است که پژوهش های دیگری؛ از جمله مطالعات هافمن و اسپاتاریو (۲۰۰۸)، جوادی (۱۳۸۹) و ماهاسنه (۲۰۱۴) از اهمیت تنظیم شناختی هیجان در تعیین عملکرد تحصیلی حمایت می کنند. به اعتقاد کورنیلووا و همکاران (۲۰۱۱) وقایع و رویدادهای زندگی به صورت مثبت و منفی در پیرامون ما در جریان هستند و در این شرایط، هوش هیجانی است که وقایع خوشایند و مصیبت بار را تحت کنترل قرار داده، نحوه برخورد ما را با آن ها در راستای سازگاری تحت تأثیر قرار می دهد. فرد دارای هوش هیجانی بالا در تعامل با محیط خود اثربخش تر بوده، تمامی موانعی را که مانع عملکرد بهتر او در امری، همچون: موارد تحصیلی می گردد، با آرامش و احساس کنترل بیشتری از پیش رو برمی دارد و در نتیجه بهتر می تواند عمل کند. این موضوع باعث می شود فراگیری که هوش هیجانی بالاتری دارد، موانع، مشکلات و چالش های موقعیتی را بهتر مدیریت نموده، تأثیرات منفی آن بر موفقیت تحصیلی خود را کاهش می دهد. جامعه آماری این پژوهش صرفاً دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر تهران (ناحیه ۲ بهارستان) بود باید در تعمیم یافته ها احتیاط کرد. با توجه به اهمیتی که هوش هیجانی و مهارت های اجتماعی در موفقیت تحصیلی دانش آموز دارد، لذا پیشنهاد می شود معلمان در کلاس به سنجش و شناسایی میزان هوش هیجانی و مهارت های اجتماعی در دانش آموزان خود پرداخته و با ایجاد موقعیت هایی که دانش آموز در آن احساس موفقیت کند و یا کمک به دانش آموز به بهبود هوش هیجانی و رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان کمک کنند.

¹ - Rodolico

منابع

- انتظاری، مهدیه (۱۴۰۰). مدل علی رشد مهارت های اجتماعی بر اساس برنامه درسی پنهان با نقش واسطه ای هوش هیجانی و هوش معنوی در دانش آموزان دوره ی اول متوسطه، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور واحد کرمانشاه.
- جلیلیان، سعید (۱۴۰۰). پیش بینی عملکرد تحصیلی بر اساس هوش هیجانی، تنظیم شناختی هیجان و سبک های حل مسأله در بین دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.
- جوادی، م (۱۳۸۹). رابطه بین آگاهی فراشناختی از راهبردهای مطالعه و وضعیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مجله آموزش در علوم پزشکی، ۳(۱۰)، ۲۴۶-۲۵۴.
- رضایی، فاطمه (۱۳۹۸). اثربخشی بازی درمانی شناختی رفتاری بر رشد اجتماعی و هراس اجتماعی دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.
- شیوندی، صفورا (۱۴۰۰). پیش بینی عملکرد تحصیلی و انگیزش تحصیلی بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با اثر واسطه ای هوش هیجانی در بین دانش آموزان دختر متوسطه اول، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور واحد تهران.
- عربی، فاطمه (۱۴۰۰). تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر دوره ابتدایی شهرستان خمین، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه خوارزمی.
- کوهسار، ع؛ روشن، ر؛ و اصغرنژاد، ع (۱۳۸۶). بررسی مقایسه ای رابطه هوش هیجانی با سلامت روانی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان شاهد و غیرشاهد دانشگاه تهران. مجله روان شناسی و علوم تربیتی، ۱(۳۷)، ۹۷-۱۱۱.
- لعلی فاز، ع و عسگری، و (۱۳۸۷). پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تیزهوش بر اساس هوش هیجانی و ویژگی های جمعیت شناختی آنان. مجله مطالعات تربیتی و روانشناسی، ۱(۹)، ۱۸۱-۱۶۹.
- Brackett, M.A, and Katulak, N. A. (2007). Emotional intelligence in the classroom: Skill- based training for teachers and students. In J.Ciarrochi and J.D.Mayer (Eds), *Applying emotional intelligence*, 3(2), 1-27.
- Haffman, B., Spatarui, A. (2008). The influence of self – efficacy and Meta cognitive promoting on math problem solving efficiency. *Contemporary Educational psychology*, 33 (4), 875-893.
- Komarraja, M., Karau, S. J., Schmeck, R. R. (2009). Role of the big five personality traits in predicting collage student’s academic motivation and achievement, *Learning and Individual Differences*, 19, 47-52.
- Mayer, J. D., Salovey, P. (1995). Emotional intelligence and the construction and regulation offerings. *Applied preventi psycho*, 4, 197-208.
- Mahasneh, A. M. (2014). Investigating the relationship between emotional intelligence and Meta cognition among Hashemite university students. *Review of European Studies*, 6 (5), 201- 209.
- Mau, W. C. (2019). Parental influences on the high school students' academic achievement: A comparison of Asian immigrants, Asian Americans, and White Americans. *Psychology in the Schools*, 34(3), 267-277.
- Petrides, K.V., Frederickson, N., Furnham, A. (2004). The role of trait emotional intelligence in academic performance and deviant behavior at school. *Personality and Individual Differences*, 36 (5), 277-293.